

يرواند آبراهاميان

ترجمة احمد گل محمدی

محمد ابراهيم فتاحی

بين دو انقلاب

نشرنی

ketabTala

سرشناسه: آبراهامیان، پروانده، ۱۹۴۰ - Abrahamian, Ervand • عنوان و نام پدیدآور: ایران بین دو انقلاب: درآمدی بر جامعه‌شناسی سیاسی ایران معاصر / پروانده آبراهامیان؛ ترجمه احمد گل‌محمدی، محمدابراهیم فتاحی ولیلایی، مشخصات نشر: تهران: نشر نی، ۱۳۷۷. • توبت چاپ: چاپ سی‌ویکم، ۱۴۰۱ • مشخصات ظاهری: چهارده، ۷۰۹ ص، مصور، جدول، نمودار. • شابک: 5-363-312-964-978 • وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا • یادداشت: عنوان اصلی: **Iran between two revolutions** • یادداشت: کاتبانه: ص [۶۶۳]-۶۷۴، همچنین بصورت زیرنویس • یادداشت: عنوان: درآمدی بر جامعه‌شناسی ایران معاصر. • موضوع: ۱. ایران - تاریخ - انقلاب مشروطه، ۱۳۲۴ - ۱۳۲۷ ق ۲. ایران - سیاست و حکومت - قرن ۱۴. ۳. ایران - تاریخ - انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷. ۴. ایران - اوضاع اجتماعی. • شناسه افزوده: آلد گل‌محمدی، احمد، ۱۳۲۷ - مترجم. م. فتاحی ولیلایی، محمدابراهیم، ۱۳۲۵ - مترجم. • رده‌بندی کنگره: ۱۳۷۷ ۹ الف ۱۲ / ۱۲ DSR ۱۴۰۷ • رده‌بندی دیوبی: ۹۵۵/۰۷۵ • شماره کتابشناسی ملی: ۷۷.۱۱۹۹۹/۷۸ م

قیمت: ۱۹۵۰۰۰ تومان

نشرنی

ایران بین دو انقلاب

پروانده آبراهامیان

مترجمان: احمد گل‌محمدی / محمدابراهیم فتاحی ولیلایی

حروف‌نگار و صفحه‌آرایی: اصغر قلی‌زاده

چاپ سی‌ویکم: تهران، ۱۴۰۱، ۵۵۰۰ نسخه

لیتوگرافی: باختر • چاپ: نزال • صحافی: علی

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۱۲-۳۶۳-۵

نشانی: تهران، خیابان دکتر قاضی، خیابان رهی معیری، تقاطع خیابان فکوری، شماره ۲۰

کد پستی: ۱۴۱۳۷۱۷۳۷۱، تلفن دفتر نشر: ۸۸۰۲۱۲۱۴، تلفن واحد فروش: ۸۸۰۰۴۶۵۸-۹، شماره: ۸۹۷۸۲۴۶۲

www.nashreny.com • email: info@nashreny.com • nashreny

© تمامی حقوق این اثر برای نشرنی محفوظ است. هرگونه استفاده تجاری از این اثر یا تکثیر آن، کلاً و جزئاً، به هر صورت (چاپ، فتوکپی، صوت، تصویر و انتشار الکترونیکی) بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع است.

یادداشت ناشر

علاقه و توجه به تحولات ایران معاصر علاقه و توجهی است که بیشتر در سال‌های اخیر، به‌ویژه پس از بروز انقلاب اسلامی، بنیانی اساسی یافته است. هم‌زمان با این رشد ناگهانی و چشمگیر درخواست و نیاز عمومی به آگاهی از تحولات تاریخ معاصر ایران برآورده ساختن این نیاز عمومی را نشر انبوهی از نوشته‌های تاریخی عهده‌دار شد که نظر به اقتضای کار لاجرم بیشتر جنبه‌ای سطحی و شتابزده داشته است.

آنچه آثار و تحقیقات پرواند آبراهامیان و به‌ویژه ایران بین دو انقلاب، مهمترین اثر وی، را از بسیاری آثار منتشرشده دیگر در این دوره متمایز می‌سازد زمینه خاص بررسی‌های اوست و سابقه علاقت وی؛ نخست آن‌که در رویکرد به فراز و نشیب‌های تاریخی ایران معاصر، زمینه کار را بر جامعه‌شناسی سیاسی نهاده و پرسش‌هایی را مد نظر دارد که حاصل تحقیق را به صرف بازسازی رخدادها محدود نمی‌کند. و دیگر آن‌که مطالعات و بررسی‌های خود را در زمینه تاریخ معاصر ایران سال‌ها پیش از آشکار و غیرقابل اجتناب یافتن این موضوع، یعنی از مدت‌ها قبل از انقلاب، آغاز کرده است. بخشی از این بررسی‌ها که در همان ایام به صورت مقاله‌هایی منتشر شدند و مورد بحث و نقد قرار گرفتند بدنه اصلی این کتاب را تشکیل می‌دهند. این ویژگی‌ها در عین این که باعث شده‌است آثار پرواند آبراهامیان در مقایسه با بسیاری از دیگر بررسی‌های مشابه در زمینه تاریخ معاصر ایران از جدیّت بیشتری برخوردار باشد، کاستی‌هایی نیز به همراه داشته است و از جمله آن که در سال‌های اخیر در مورد بسیاری از مضامین مورد بحث آبراهامیان منابع و مأخذ بسیاری در دسترس پژوهشگران قرار گرفته است که پیش از این در دسترس نبوده و این خود لاجرم تا حدودی نحوه طرح و بحث این مضامین را دگرگون خواهد ساخت.

تاریخ تحولات ایران معاصر از آنجایی که به‌ندرت مورد بحث و بررسی‌ای جدی قرار داشته، نکات و مضامین بحث‌انگیز بسیار دارد و ایران بین دو انقلاب نیز از این قاعده مستثنی نیست. امید ناشر نیز آن بوده است که با طرح بی‌کم و کاست این نکات و مضامین زمینه نقد و احیاناً تصحیح آن‌ها را فراهم آورد.

یادداشت مترجمان

۱. به کارستن یک روش تاریخی جدید، متکی به داده‌ها و منابع مادی و عینی، ایران بین دو انقلاب را به روایت تاریخی متفاوتی تبدیل کرده است؛ روایتی که در آن تبیین و تحلیل پدیده‌ها و دگرگونی‌های تاریخ معاصر ایران بر داده‌ها و منابعی همچون اسناد، گزارشها، روزنامه‌ها و مذاکرات مجلس استوار شده است. بنابراین، اصل عبارات نقل شده از منابع فارسی از جمله مجلات، روزنامه‌ها و مذاکرات مجلس را بر ترجمه آنها ترجیح داده‌ایم. ولی تلاش ما در انجام این مهم با کامیابی چندانی همراه نبود. بر اغلب برگه‌های درخواستی که برای دریافت مجلات و روزنامه‌های گوناگون به مسئولین کتابخانه‌ها می‌دادیم عباراتی مانند «موجود نیست»، «امانت داده نمی‌شود» و از این قبیل نقش می‌بست. حتی در کتابخانه‌های معتبری مانند «کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران» و «کتابخانه ملی» نیز همه شماره‌های مجلات و روزنامه‌های مزبور را پیدا نکردیم. البته مشکل دیگری هم وجود داشت و آن این‌که برای فهم خوانندگان انگلیسی‌زبان، برخی نقل قولها و عبارات چنان خلاصه و ساده شده بود که آوردن اصل فارسی آنها، بر اصل امانت‌داری در ترجمه خدشه وارد می‌کرد. در این گونه موارد به سه شیوه عمل کرده‌ایم: الف) هنگامی که اصل منبع فارسی را پیدا کرده‌ایم که با ترجمه آبراهامیان تفاوت چندانی نداشته است، عبارات اصلی (فارسی) را آورده‌ایم؛ ب) در مواردی که نتوانسته‌ایم به اصل فارسی دست یابیم، به ترجمه آن بسنده کرده‌ایم؛ ج) عبارات بسیار خلاصه و ساده شده را نیز ترجمه کرده‌ایم و عمدتاً از آوردن اصل فارسی آنها چشم پوشیده‌ایم. پس ناکفته پیداست که امکان دارد عبارتها و عنوانهای ترجمه شده، با اصل آنها متفاوت باشد.

۲. گوناگونی، تفاوت و حتی تضاد در تحلیلها و روایتهای تاریخی مهمترین عامل در پویا و غنی ترشدن پژوهشهای تاریخی است و، از لحاظ منطقی، بازسازی و بازنویسی یک مرحله تاریخی، از جمله تاریخ اجتماعی، نقطه کمال و پایانی ندارد و هیچ مورخی نمی‌تواند پرونده یک دوره تاریخی را به بایگانی بسپارد. گرچه این ادعا در حوزه توصیف و اطلاعات تاریخی هم تا حدودی مصداق پیدا می‌کند، شناسایی یک رشته اطلاعات تاریخی مورد پذیرش ممکن

ایران بین دو انقلاب

است. ولی حتی منابع بنیادی تاریخ معاصر ایران، از لحاظ اطلاعات تاریخی، خالی از تناقض و ابهام نیست. اسامی و عناوین، تاریخ دقیق رویدادها و حتی روند رویدادها معمولاً متفاوت ثبت شده است. ایران بین دو انقلاب نیز متأثر از این وضعیت است، ما، در حد توان خود، اطلاعات تاریخی موجود در کتاب را با منابع اصلی تطبیق کرده‌ایم تا حتی الامکان ترجمه فارسی از این موارد بری باشد.

۳. ایران بین دو انقلاب، چونان درآمدی بر جامعه‌شناسی سیاسی ایران معاصر جایگاه برجسته و ارزنده‌ای دارد، ولی بی‌گمان پرسشهایی را بی‌پاسخ گذاشته است و البته کاستیهای در آن مشاهده می‌شود. به همین دلیل، امیدواریم ترجمه کتاب سهمی هرچند اندک در رونق بازار بررسیهای موشکافانه و ارزیابیهای نقادانه تاریخ معاصر ایران و نوشته‌های هم‌زمینه آن داشته باشد. نگاه نقادانه به ترجمه کتاب نیز ما را برآن خواهد داشت تا با دلگرمی و دقت بیشتری در این حوزه خطیر و ارزشمند تلاش کنیم.

البته ترجمه و چاپ این کتاب بدون تلاش، همکاری و راهنمایی شماری از دوستان و همکاران عزیز که در بخشهای مختلف این حوزه فرهنگی کوشش می‌کنند، ممکن نبود. از همه آنها، از جمله برخی استادان و دانشجویان دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران و مسئولین و کارکنان نشرنی سپاس‌گزاریم.

یادداشت مترجمان برای چاپ پنجم

استقبال چشمگیر علاقمندان تاریخ معاصر ایران از کتاب ایران بین دو انقلاب که چهار چاپ پی‌درپی کتاب را سبب شد، همچنین تذکرات و پیشنهادات ارزشمند خوانندگان کتاب و صاحب‌نظران ما را بر آن داشت به بازبینی و اصلاح کامل متن بپردازیم. برای انجام این کار، همه فصول کتاب بازخوانی شد و علاوه بر اصلاح غلط‌های چاپی، اطلاعات تاریخی نادرست، به‌ویژه اسامی خلص و تاریخ رویدادها، بر پایه چندین منبع معتبر تاریخ معاصر ایران اصلاح گشت.

تذکرات و پیشنهادات خوانندگان و دوستان علاقمند، از جمله پروفیسور آبراهامیان، تلاش پی‌گیر کارمندان و مساعدت مدیریت نشرنی، در این کار راهگشا بوده است.

درباره نویسنده

پروفسور پرواند آبراهامیان به سال ۱۳۲۰/۱۹۴۰ در تهران دیده به جهان گشود. تا سال ۱۳۳۰/۱۹۵۰ در همین شهر به تحصیل پرداخت و سپس روانه انگلستان شد. در سال ۱۳۴۲/۱۹۶۳ از دانشگاه آکسفورد درجه کارشناسی ارشد گرفت و در سال ۱۳۴۸/۱۹۶۹ از دانشگاه کلمبیا موفق به اخذ درجه دکترا شد. آبراهامیان، در دانشگاه‌های پرینستون و آکسفورد، به تدریس «تاریخ ایران» پرداخت و هم‌اکنون استاد تاریخ عمومی - به‌ویژه تاریخ اروپای جدید و جهان سوم - در کالج باروک دانشگاه شهر نیویورک است. پروفسور آبراهامیان تاکنون کتاب‌ها و مقالات گوناگونی را خصوصاً درباره ایران معاصر نوشته است. عمده‌ترین کتابهای ایشان علاوه بر ایران بین دو انقلاب عبارتند از:

1. *The Anarchists in the Russian Revolution* (Cornell, 1973).
2. *An American Anarchist: the life of Voltairine de Cleye* (Princeton, 1978).
3. *The Iranian Mojahedin* (Yale University, 1984).
4. *Khomeinism: Essays on the Islamic Republic* (University of California, 1993)
5. *Tortured Confessions: Prisons and Public Presentations in Modern Iran* (1999).

فهرست

۱	پیش‌گفتار.....
۵	درآمد.....

بخش یکم. پیشینه تاریخی

۱۳	یکم. سده نوزدهم.....
۱۴	ساختار اجتماعی.....
۲۵	سازمانهای غیرطبقاتی.....
۳۳	سبزه‌های غیرطبقاتی.....
۴۲	کشمکشهای غیرطبقاتی و آگاهی طبقاتی.....
۴۷	پادشاهان قاجار.....
۶۵	دوم. انقلاب مشروطه.....
۶۵	نفوذ و تأثیر غرب.....
۷۵	طبقه متوسط سنتی.....
۷۹	روشنفکران.....
۸۹	از اعتراض تا انقلاب (۱۲۷۹-۱۲۸۴ / ۱۹۰۰-۱۹۰۵).....
۱۰۳	انقلاب (خرداد ۱۲۸۴ - مرداد ۱۲۸۵ / ژوئن ۱۹۰۵ - اگوست ۱۹۰۶).....
	مبارزه برای مشروطیت (مرداد ۱۲۸۵ - خرداد ۱۲۸۷ /
۱۱۰	اگوست ۱۹۰۶ - ژوئن ۱۹۰۸).....
۱۱۷	جنگ داخلی (خرداد ۱۲۸۷ - تیر ۱۲۸۸).....
۱۲۸	سوم. رضاشاه.....
۱۲۸	دوره از هم پاشیدگی (۱۲۸۸-۱۲۹۹ / ۱۹۰۹-۱۹۲۱).....
۱۴۸	ظهور رضاشاه (۱۲۹۹-۱۳۰۴ / ۱۹۲۱-۱۹۲۵).....

۱۶۹	سلطنت رضاشاه (۱۳۲۰-۱۳۰۴)
۱۸۵	دولت رضاشاه و جامعه ایران

بخش دوم. سیاست ستیز اجتماعی

چهارم. نظام سیاسی در حال دگرگونی: از پادشاهی نظامی به پادشاهی

۲۰۷	ضعیف و گرفتار
۲۰۷	آغازی دوباره
۲۱۶	مجلس سیزدهم (آبان ۱۳۲۰ - آبان ۱۳۲۲)
۲۲۸	انتخابات مجلس چهاردهم (آبان - بهمن ۱۳۲۲)
۲۴۴	کشایش مجلس چهاردهم (بهمن - اسفند ۱۳۲۲)
۲۴۹	مجلس چهاردهم (اسفند ۱۳۲۲ - اسفند ۱۳۲۴)

پنجم. نظام سیاسی در حال دگرگونی: از پادشاهی ضعیف و گرفتار

۲۷۷	به پادشاهی نظامی
۲۷۷	نخست‌وزیری قوام (بهمن ۱۳۲۴ - آذر ۱۳۲۶)
۲۹۶	انتخابات مجلس پانزدهم (آذر ۱۳۲۵ - تیر ۱۳۲۶)
۲۹۸	مجلس پانزدهم (تیر ۱۳۲۶ - مرداد ۱۳۲۸)
۳۰۹	انتخابات مجلس شانزدهم (تیر ۱۳۲۷ - بهمن ۱۳۲۸)
۳۲۱	مجلس شانزدهم (بهمن ۱۳۲۹ - اردیبهشت ۱۳۳۱)
۳۲۹	نخست‌وزیری مصدق (اردیبهشت ۱۳۳۰ - مرداد ۱۳۳۲)
۳۴۶	ششم. حزب توده
۳۴۶	شکل‌گیری (مهر ۱۳۲۰ - مهر ۱۳۲۱)
۳۵۷	گسترش در شمال (آبان ۱۳۲۱ - مرداد ۱۳۲۳)
۳۶۸	گسترش در جنوب (مرداد ۱۳۲۳ - مهر ۱۳۲۵)
۳۷۵	سرکوب (مهر ۱۳۲۵ - بهمن ۱۳۲۸)
۳۹۱	تجدید حیات (اسفند ۱۳۲۹ - مرداد ۱۳۳۲)
۴۰۱	هفتم. پایگاه طبقاتی حزب توده
۴۰۱	نمودار ترکیب طبقاتی
۴۰۶	طبقه متوسط حقوق‌بگیر
۴۲۷	طبقه کارگر شهری

۲۵۷	طبقة متوسط مرفه
۲۵۲	توده‌های روستایی
۲۷۲	هشتم. پایگاه قومی حزب توده
۲۷۲	نمودار ترکیب قومی
۲۷۲	مسیحیان
۲۷۸	آذری‌ها

بخش سوم. ایران معاصر

۵۱۵	نهم. سیاست توسعه ناممکن
۵۱۵	تثبیت قدرت (۱۳۳۲-۱۳۴۲)
۵۲۲	توسعه اجتماعی - اقتصادی (۱۳۴۲-۱۳۵۶)
۵۳۵	توسعه‌نیافتگی سیاسی (۱۳۴۲-۱۳۵۶)
۵۴۹	ایران در آستانه انقلاب
۵۵۲	دهم. مخالفان
۵۵۲	احزاب سیاسی (۱۳۳۲-۱۳۵۶)
۵۸۳	مخالفان روحانی (۱۳۴۲-۱۳۵۶)
۵۹۱	سازمانهای چریکی (۱۳۵۰-۱۳۵۶)
۶۱۲	یازدهم. انقلاب اسلامی
۶۱۲	اعتراض طبقة متوسط (اردیبهشت ۱۳۵۶ - خرداد ۱۳۵۷)
۶۲۹	اعتراض طبقة متوسط و طبقة کارگر (خرداد - آذر ۱۳۵۷)
۶۴۷	سیرنگونی شاه (دی - بهمن ۱۳۵۷)
۶۵۳	نتیجه‌گیری
۶۶۳	کتابشناسی
۶۶۳	کتابنامه‌ها
۶۶۳	الف - انگلیسی
۶۶۴	قرن نوزدهم
۶۶۴	انقلاب مشروطه

پروفسور آبراهامیان استناد اصلی تاریخ در کتاب ماروک دانشگاه شهید بهبهانی است. آبراهامیان در این کتاب به تحلیل تأثیرات متقابل سازمانهای سیاسی و نیروهای اجتماعی ایران از سده نوزدهم میلادی تا انقلاب اسلامی ۱۳۵۷ می‌پردازد. نیروهای احساسی را به «گروههای قومی» و «طبقات اجتماعی» تقسیم می‌کند و با توجه به دستاوردهای جامعه‌شناسان تأثیرات نظامهای سیاسی بر نظامهای اجتماعی را بررسی می‌کند. آبراهامیان تلاش را با تبیین ساختار اجتماعی سیاسی دوره قاجار و خلق و پیدایش انقلاب مشروطیت آغاز می‌کند. با بررسی دوره رضاشاه و سقوط او و سلطنت پهلوی شهریور ۲۰ تا مرداد ۱۳۳۲ ادامه می‌دهد و بر این دوره به‌ویژه تأثیر و تأثرهای نیروهای سیاسی، تأکید می‌کند. مسائلی پس از کودتا را تا استناد انقلاب اسلامی به تکیه بر ریشه‌های خلق وقوع انقلاب و نیروهای مؤثر بر آن از نظر می‌گذراند و اهم حوادث و نیروهای سیاسی و اجتماعی مؤثر بر آن دوره را لحظه به لحظه تحلیل می‌کند و این گونه نتیجه می‌گیرد که علت وقوع انقلاب نوسعه ناصحی بود که رژیم محمدرضاشاه خود ساختار در پیش گرفته بود. آبراهامیان با بررسی نقش سهم اسلام و نیز نقش تعیین کننده شخص امام خمینی از راه پیروزی انقلاب بررسی‌اش را به پایان می‌برد.

پیرگداز ایران، سبب تحول انقلاب گیتی منحصر به فرد در بررسی تاریخ همدانشه ایران است.

کتاب ۳۲۲ صفحه ای

نشرنی